

BIOLOGISCH-DYNAMISCH LANDBOUWBEDRIJF TE DOLDERSUM

Klaas Voetberg, Reinier de Leeuw

In 1978 besloot Natuurmonumenten tot de opzet van een biologisch-dynamisch landbouwbedrijf te Doldersum in Drenthe. Met aankoopsubsidies van rijk en provincie en met steun van het Prins Bernhardfonds is de basis gelegd voor een extensief veehouderijbedrijf. Thans anno 1984, zes jaar na de start, beschikt het bedrijf over ca. 50 ha gras- en bouwlanden, een moderne stal voor het melkvee (een potstal) en een kaasmakerij. De heer S. J. Gerritsen is pachter, nadat de vereniging het in 1983 met hem en de Grondkamer van Drenthe eens werd over de in het pachtcontract op te nemen bijzondere bepalingen. De auteurs zijn werkzaam bij de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten, Voetberg als inspekteur Noord en De Leeuw als distriktbeheerder in Zuid-Drenthe.

De kultuurgronden zijn gelegen tussen twee grote natuurgebieden: Berkenheuvel-Wapserveld van Natuurmonumenten en het Doldersumerveld van de Stichting Het Drentse Landschap. De 20 ha grote huiskavel, deels bestaande uit beekdalgrond, is destijds in de ruilverkaveling Vledder landbouwkundig verbeterd, waarbij de mogelijkheden tot het ontwikkelen van natuurwaarden jammer genoeg sterk werden verkleind.

Aanloopjaren

De aanloopjaren zijn moeilijk geweest voor het bedrijf. Enerzijds omdat de bodem nog moest inspelen op een biologische teeltwijze. Anderzijds moest ook de pachter de meest rendabele bedrijfsvoering nog uitstipelen en diende daarbij elk perceel z'n juiste behandeling te geven. De natuurwetenschappelijke en landschappelijke uitgangspunten waren vantevoren niet precies met de ondernemer vastgelegd, hetgeen nadien heeft geleid tot onduidelijkheden. De ondernemer moest zelf ook nog inspelen op de eisen die het moderne ondernemerschap stelt aan een dergelijk groot bedrijf. Teneinde hierin enigszins de helpende hand

te bieden werd er in de beginjaren geen pacht berekend.

Aanvankelijk werd door Gerritsen de verkoop van een aantal tuinbouwgewassen als nevenprodukt nagestreefd (naast het hoofdprodukt melk en kaas). Nadien heeft hij in plaats daarvan voor de verbouw van veevoedergewassen gekozen t.b.v. het eigen melkveebedrijf, hetgeen betere resultaten gaf. In overleg met de vereniging kon er allengs meer bouwland aan het bedrijf worden toegevoegd, door uitruil met andere pachters. De kaasmakerij verloopt thans goed, maar was in het begin niet zonder problemen. Het bereiden van biologische kaas, zonder de toevoeging van nitraat, luistert erg nauw. Nu dit proces onder controle is gebracht zijn de inkomsten van het bedrijf sterk verbeterd. De vakbekwaamheid van de kaasma(a)k(st)er is in deze doorslaggevend.

Biologische kringloop

Door de verbouw van graangewassen kwam er uit het eigen bedrijf meer stro vrij voor de in dit opzicht veeleisende potstal, waardoor er minder behoefte te worden aangekocht. De melkproduktie per koe (47 melkkoeien) is de afgelopen jaren behoorlijk vergroot, waarbij men dient te weten dat de melkgift op een biologisch bedrijf steeds ca. 1000 tot 1500 kg lager is per koe. Maar voor een biologisch bedrijf kan er thans gesproken worden van een zeer goed resultaat.

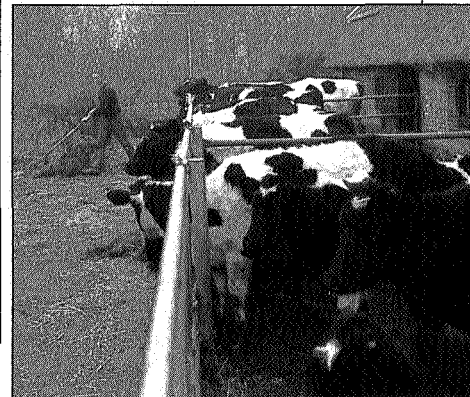
Het verschil van een biologisch met een gewoon (gangbaar) veehouderijbedrijf is vooral ook dat er veel minder mest wordt gebruikt en zelfs in het geheel geen kunstmest. Wel wordt een zekere dosis natuurlijke meststoffen toegepast, waaronder organische (stal)mest en natuurlijke fosfaten, kali en chili-salpeter. De afgelopen jaren werd de stikstofgift steeds teruggebracht voorzover deze uit chili-salpeter bestond. Op dit moment wordt er in het geheel geen chili-salpeter meer gestrooid. Witte klaver heeft o.a. de rol hiervan overgenomen en bindt stikstof uit de lucht. Het bedrijf wordt ook in biologisch-dynamische zin goed geleid. De Nederlandse Vereniging tot Bevordering

van de Biologisch-Dynamische Landbouw verleende het predikaat "Demeter". Pachter Gerritsen geeft ruim 30 % minder krachtvoer aan z'n koeien dan de gangbare veehouders. De samenstelling van dit veevoer is uiteraard van biologische kwaliteit en de kosten zijn daardoor toch even hoog per koe als op een gangbaar bedrijf. Evenwel dient men te bedenken dat, zoals gezegd, de melkgift per koe lager is dan in het gangbare geval.

Meer grond per arbeidskracht

Omgerekend werken er op de boerderij 1,6 volwaardige arbeidskrachten (1,6 VAK). Dit is niet veel voor zo'n grote oppervlakte, met ten dele een eigen melkverwerking. Een gezinsweidebedrijf in Drenthe met gemiddeld evenveel arbeidskrachten (1,6) heeft gemiddeld slechts half zoveel grond. De bedrijfsvoering op het b.d.-bedrijf te Doldersum is momenteel dusdanig verbeterd, dat de arbeid volgens de normen van het Landbouw Economisch Instituut (LEI) kan worden beloond. Het aantal jaren dat het bedrijf gevolgd wordt, is echter nog maar gering. Het bedrijf lijkt zich echter thans in gunstige richting te ontwikkelen volgens mededelingen van het LEI in 1984. Naast de goede prijzen voor de kaas komt dit vooral ook door een hogere melkprijs die het bedrijf ontvangt van de b.d.-zuivelfabriek te Limmen (20-25 cent meer per liter).

Koeien op het bedrijf van Sake Gerritsen

Natuurwetenschappelijke waarden

De natuurwetenschappelijke uitgangssituatie van de tot het bedrijf behorende percelen is in 1979 vastgelegd door de biologe Akke Kooi. Na ca. 10 jaar zal het interessant zijn om opnieuw een inventarisatie uit te voeren. De weidevogelstand blijkt op dit moment (1984) reeds goed te kunnen worden genoemd. Naast broedende en veel foeragerende wulpen, is de aanwezigheid van kwartels en patrijzen het vermelden waard.

Op 4,3 ha van de in totaal 50 ha kwam Gerritsen in aanmerking voor een beheersovereenkomst in het kader van de relatienota.

Voor dit relatief hoog gelegen perceel in het beekdal van de Vledder A ontvangt hij hier voor een vergoeding in geld van het rijk.

Volgens hem is deze vergoeding niet hoog genoeg. Dit komt mede doordat het Bureau Beheer Landbouwgronden rekent met "goede" gemiddelde boeren, en Gerritsen zich ontwikkelt tot een van de "betere" boeren.

De beheersvoorwaarden die de vereniging voor de overige gronden van dit bedrijf gesteld heeft zijn oa.:

- geen akkerbouw op de buiten de huiskavel gelegen beekdalgronden; ter plaatse dient de graszode intact gelaten te worden en mogen geen chemische bestrijdingsmiddelen worden toegepast;
- over 10 ha gelden (lichte) weidevogelbeperkingen; de nestbescherming is verplicht gesteld;
- de pachter is verplicht de biologisch-dy-

B.D. bedrijf te Doldersum

namische landbouwmethode toe te passen.

Voorts zij opgemerkt dat Natuurmonumenten dit type bedrijfsvoering geenszins ziet als een vervanging van andere methoden om natuurwaarden te ontwikkelen. Veel meer is het een op praktisch-schaal uitproberen van nieuwe mogelijkheden, naast eigen reservatsbeheer, relatienotatoepassing e.d. De nabij de boerderij gelegen schaapskooi dient z'n feitelijke functie nog te krijgen. De schapen lopen thans nog permanent op de ingerasterde heide, het Wapserveld. Gezocht wordt naar een passende oplossing.

Pachtprijs en superheffing

De Grondkamer heeft de hoogst toelaatbare pachtprijs vastgesteld, heeft de beperkingen geaccepteerd en heeft voor de b.d.-landbouwmethode een aftrek van f 50,— per hektare geïntroduceerd. Gerritsen is door Minister Braks wel verplicht gesteld een superheffing te betalen, hetgeen als bijzonder onbillijk wordt ervaren. De verpachter Natuurmonumenten vindt het ook onlogisch dat de biologische boeren zoals Gerritsen, de Wommelse en de Terschellinger veehouders moeten meebetalen aan de problemen die anderen veroorzaken.

Slotopmerkingen en discussie

Tenslotte wordt van de zijde van de gangbare landbouw veelal opgemerkt dat dit type landbouw geen voorbeeld kan zijn voor de gangbare veehouderijbedrijven. Men geeft hierbij de volgende argumenten:

- de resultaten van het bedrijf Gerritsen zijn

met name zo goed omdat Natuurmonumenten het bedrijf via subsidies volledig op poten heeft gezet;

- voor een biologisch bedrijf is 2x zoveel grond nodig dan voor een gangbaar bedrijf, of anders gezegd, omgerekend voor Nederland als totaal zouden er maar half zoveel boeren nodig zijn.

Over dit onderwerp is discussie mogelijk, waarop we hier kort zullen ingaan. Aanmerkelijk is gemaakt dat een biologische veehouderij haalbaar lijkt op de licht lemige zandgronden van Drente, afgezien van financieringsproblemen. Dit bedrijf zal daarnaast in de toekomst niet bijdragen tot overschotproblematieken en is in dit buffergebied tussen twee grote natuurgebieden voor de natuurbescherming veelbelovend. Ook elders zouden biologische bedrijven rondom natuurgebieden wellicht op z'n plaats zijn, of in waterwingebieden.

Over de arbeidsbezetting kan nog het volgende worden opgemerkt. Recentelijk heeft het Landbouw Economisch Instituut berekend dat ook op veel minder grote bedrijven een biologisch bedrijf rendabel te maken is (bv. in Wommels of op Terschelling). Voorwaarde is dan wel dat er sprake is van excellent vakmanschap. Voorts dient bedacht te worden dat veel subsidies ten voordele werken van de gangbare bedrijven, terwijl de biologische boeren wel dienen mee te betalen voor de negatieve effecten van de gangbare landbouw (na de medeverantwoordelijkheidsheffing, thans ook de superheffing). De rijksoverheid neemt daarnaast veel kosten voor haar rekening van problemen die door de gangbare landbouw worden veroorzaakt. Anderzijds dient vermeld te worden dat de biologische boeren op lokaal niveau wel veel steun ondervinden van de voorlichters van de Dienst Bedrijfsontwikkeling.

Resumerend kan gesteld worden dat het experiment met het b.d.-bedrijf te Doldersum zich thans na een aantal moeizame aanvangsjaren gunstig ontwikkelt. Er is echter nog meer tijd nodig om tot gefundeerde conclusies te komen. Door de lage toevoeging van meststoffen aan de bodem is het bedrijf zonder meer milieuvriendelijk te noemen. De natuurwaarden die zich met dit bedrijf mee zullen ontwikkelen zijn nog niet in voldoende mate vast te stellen, doch de perspectieven lijken gunstig.

